

Konu: **Ruhsal İnsan**

Yazı: **68**

Fütüvvet Nedir?

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Fütüvvet sözü "Fetalar Ocağı" demektir. **Feta** sözü ise 'genç, delikanlı' anlamına gelir. İslam kültüründe fetanın tipik örneği Hz. Ali'dir. Bu bakımdan fütüvvet sahibi kişi yiğit, dürüst, mert, cömert ve özü sözü bir olandır. Tasavvuf edebiyatında önemli bir kavram olan fütüvvet, Anadolu halkının sosyal yapısında Ahilik olarak pratiğe geçmiş ve Osmanlı imparatorluğunun kuruluşunda önemli rol oynamıştır (Bkz. **61** sayılı **Anadolu Âhiliği** başlıklı yazı (1)).

Kadim İslam kayıtlarında sufi kişilerin aynı zamanda fütüvvet sahibi oldukları yazılıdır. Fütüvvete katılma **Kavli** ve **Seyfi** diye ikiye ayrılır. Kavli "sözel" seyfi ise "kılıç gibi keskin davranışlarla" demektir. Zira 'seyf' kılıç demektir ve bu sözle kastedilen taviz vermeyen bir dürüst yaşam tarzıdır. Seyfi özelliğini *Anadolu Alperenlerinde* bulmaktayız. Alperenler "eline, beline, diline" sahip olan, nefsini yüceltmeye uğraşan, akıllarıyla ruhlarını birleştiren, bilim ve dinin bütünlüğünü kavramış olan, başları dik, alınları ak, tertemiz insanlardı.

Fütüvvetin ana hatlarını ve ilkelerini açıklayan, ilk fütüvvetnameyi yazan **Şihabüddin Şuhraverdi**'dir. Şuhraverdi (1145 – 1234) İran'ın Şuhraverd kasabasında doğmuş, Bağdat'ta vefat etmiştir. Şuhraverdi **Avarif-ül Maarif** (Arifler İlmi) kitabında "Tasavvufun küllisi edeptir. Her vaktin, her halin ve her makamın edepleri vardır. Bu edeplere uyan bir kişi *ârifler makamına* ulaşır" demiştir (2). Edep sahibi olmak için sözler ve nasihatler yeterli değildir; ayrıca örneklere ve davranışlara da gerek vardır. Bu yolda ilk davranış şekli hizmettir. Sufi müritler müridlerini (fütüvvet yoluna girmiş sufileri) hizmet etmeye yöneltir ve hizmeti sevdirmeye çalışır. Hizmet etmenin bir şekli de vakıf kurmaktır. Zira vakıfta gelir vakfeden, yani bağışlayan tarafından sağlanır. Vakıflarda sufi kişiler yaşayıp **ülfet** ederler. Ülfet etmek "görüşmek, kaynaşmak, dostluk ederek tanışmak" anlamlarını taşır. Âhilikte yemek ve ziyafet giderleri Âhi birliğine dâhil kişilerin kendi aralarında topladıkları paralardan karşılanırdı.

Dolayısıyla fütüvvet sahibi olan âhiler bir grup içinde birbirinden örnek alarak hizmet ederler, bencil isteklerini gemlerlerdi. Her âhi kişi aynı zamanda bir fütüvvet eridir; fakat her fütüvvet ehli bir âhi olmayabilir. Fütüvvetnamelerin *Edepler* bölümünde gündelik yaşamla ilgili pek çok davranış şekline ve kurallardan söz edilir. Şuhraverdi'nin **Avarif-ül Maarif** eserinde temizlenme edepleri, abdest alma yöntemleri, oruç ve iftar edepleri ile yemek yeme edepleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Yemek yemek edepleri arasında latif söz etmek, hazmı zorlaştırıcı konular açmamak, sofraya gelen yemekleri horlamamak, sofradan tam doymadan kalkmak, yemekten sonra dişleri misvakla fırçalamak ve elleri yıkamak bulunmaktadır. Bu bakımdan fütüvvet sahibi âhileri inceleyenler İslam ilimleriyle uğraşanlar olmamış, ekonomi ve sosyoloji ilimleriyle uğraşanlar olmuştur.

Âhilikte inanış ve yararlı iş ayrılmaz bir bütün oluşturur. İnanış için sadece akıl ve güzel ahlak yeterli değildir. Ayrıca sevmek, acımak, bağışlamak ve hoş görmek de gereklidir. Kırşehir’de yaşamış olan **Alaeddin Ali Aşık Paşa** (1272 – 1333) *Garipname* adlı eserinde Âhiliğin ahlak kurallarını ayrıntılı olarak yazmıştır (3).

Yararlı iş, bilim ve çalışma ile sağlanır. Âhilikte yararlı iş yaparak yararlı üretici olmanın son derece büyük değeri vardır. Burada “yarar” derken faydadan öte, hem kendine hem de topluma hayırlı davranışlar anlaşılmalıdır. Âhilerin yapmış oldukları en hayırlı davranışlardan biri de Türkçeyi en öz ve duru şekliyle koruyup yaşatmış olmalarıdır. Âhilikte devlet olmanın ve dengeli bir toplum oluşturmanın dört ilkesi bulunur. Bunlar: **Adalet, Emniyet, Eğitim** ve **Hükümet** kavramlarıyla belirtilir. Adalet hukuktan farklıdır. Hukuk yazılı kurallar olup, adalet içten gelen vicdandan kaynaklanır. İnsan hiçbir hukuk kuralını bilmese dahi âdil olabilir.

Lamii Çelebi (1472 – 1533) bir şiirinde “Cemal-i âlem adl-ü dâdla gün gibi münevver” demiştir. Bu sözlerin anlamı: “Adalet ve güzel davranışlar sayesinde dünya daha güzel ve daha aydınlık bir yer olur”. Emniyet ise korkusuzluk ve güven anlamlarını içeren “**emn**” kökünden türemiş bir sözdür. Eğitime gelince, ancak genç yaşta eğilip bükülebilen gençler için geçerlidir. Vicdandan türeyen adalet duygusu eğitimle gelişir ve yerleşir. Bu bakımdan eğitimde sözlü nasihatler kadar örnek davranışlar da önem taşır. “Hükümet” kavramında ise diğer üç kavram gizlidir. Yani, hükmetmek demek, halkın tümünü düşünerek, ayırım yapmadan, adaletli kararlar vermek ve onları ölçülü bir şekilde uygulamaktır. Çünkü adalette ölçü ve denge vardır.

İnsana *emretmek gücü* verildiğinde, bu gücü vicdanının terazisinde tartarak uygulaması gerekir. Onun içindir ki kadim Mısır inancında firavunlar öldüklerinde kalpleri adalet ve düzen tanrıçası olan Maat’ın tüyü ile tartılırdı. **Mısır Ölüler Kitabı**’nda yer alan bu resim 1888 yılında Mısır arkeolojisi uzmanı **Wallis Budge** (1857 – 1934) tarafından British Museum’a getirilmiştir. Altta çakal başlı tanrı Anubis tarafından firavunun kalbi tartılırken görülüyor (4).

Kaynaklar:

- (1) <http://www.halukberkmen.net/pdf/288.pdf>
- (2) **İslam’da Mezhepler ve İnanç Yolları Ansiklopedisi**, Güneş yayını, sayfa 54.
- (3) **İnsanlık Bilimi Âhilik**, Refik H. Soykut, Halk bankası yayını, 1980, Ankara.
- (4) **Mısır Ölüler Kitabı, Ani Papirüsü**, 3 numaralı tabaka.